

**Szalai Petra:**

## **ENSZ, BÉKEFENNTARTÁS, MAGYAR MISSZIÓS SZEREPVÁLLALÁS**

### **Rezümé**

Az *ENSZ, békefenntartás, magyar missziós szerepvállalás* című, doktorandusz-hallgatóként írt tanulmány első részében a szerző áttekinti az ENSZ szervezetét, békefenntartó funkcióját, a békefenntartással kapcsolatos döntéshozatali rendszerét, valamint röviden a békefenntartó missziók történetét és tartalmát. A második rész a magyar missziós feladatokat elemzi egyrészt történeti áttekintés, másrészt egy konkrét küldetés, a grúziai szerepvállalás ismertetésével. A tanulmány a téma időszerűségének hangsúlyozásával és általában a missziós szerepvállalás körüli politikai és szakmai viták vázolásával fejeződik be.

**Kulcsszavak:** ENSZ, ENSZ-békefenntartás, magyar missziós szerepvállalás

**Petra Szalai:**

## **UN, UN PEACEKEEPING MISSIONS, HUNGARIAN PARTICIPATION IN UN PEACEKEEPING MISSIONS**

### **Résumé**

The Hungarian participation in UN peacekeeping missions titled work was written as a phd student to partly describe UN structure, peacekeeping missions its decisions methods and a brief history and its missions. In the second part the author analyzes the Hungarian participation their task in missions on one hand as a historical overview secondly as a specific mission the Georgian participation. Finally it gives an up to date emphasis and dedcribes the general disputes amongst professionals and politicians.

**Keywords:** UN, UN peacekeeping missions, Hungarian participation in UN peacekeeping missions

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ, angol rövidítése UNO) nemzetközi szervezet, amely az államok közti együttműködést hivatott elősegíteni a nemzetközi jog és biztonság, a gazdasági fejlődés, a szociális ügyek és az emberi jogok terén, valamint a világbéke elérésében. A Népszövetség utódjaként, 1945-ben azzal a céllal alapították, hogy megelőzzék a háborúkat, és lehetőséget adjanak az országoknak egymás közti problémáik tárgyalásos úton történő rendezésére. Székhelye a világszervezet nemzetközi területnek számító New York-i székháza. Legfontosabb adminisztratív szervei:

- a Közgyűlés;
- a békét és biztonságot érintő ügyekben határozatokat hozó Biztonsági Tanács;
- a nemzetközi gazdaság, a társadalmi összehangolás és a fejlődés kérdéseiben segítséget nyújtó Gazdasági és Szociális Tanács;
- a Nemzetközi Bíróság;
- a szervezetet tanulmányokkal, információkkal, és más, az ENSZ működéséhez fontos anyagokkal ellátó Titkárság.

Az ENSZ szervezetén belül a különböző területekkel más-más testületek foglalkoznak. A szervezet pénzügyi hátterét a tagállamoktól származó kötelező és önkéntes hozzájárulások alkotják.

A globális béke és a fejlődés előmozdítása érdekében az ENSZ törekvéseiben központi szerepet játszik a leszerelés előmozdítása, az erre vonatkozó normák megfogalmazása. A világszervezet – egyebek mellett – azon is munkálkodik, hogy megakadályozza a tömegpusztító fegyverek terjedését, véget vessen a kézi lőfegyverek nem állami csoportoknak történő eladásának, megsemmisítse a taposóaknákat, fejlessze a nukleáris és vegyi létesítmények védelmét, fokozza az éberséget a kiberterrorista fenyegetések ellen.

1992-ben *Boutros Boutros-Ghali*, az ENSZ akkori főtitkára, az *An Agenda for Peace* című dokumentumban vázolta fel az eljövendő korszak humanitárius és emberi jogi kihívásait. A főtitkár négy, egymásra épülő részfeladatot nevezett meg: a megelőző diplomáciát, a béketeremtést, a békefenntartást, a konfliktus lezárulta után pedig a béke továbbépítését.<sup>1</sup> A katonai erőt is igénylő akcióknak nagy szerepet szánó dokumentumban fogalmazódik meg először, hogy – az Alapokmány VII. fejezete alapján – a nemzetközi közösségnek joga van beavatkozni valamely konfliktusba, amennyiben az emberi jogok veszélyeztetéséről van szó.<sup>2</sup>

Az ENSZ békeműveletekkel kapcsolatos módszerei változatosak, azok a közvetítéstől a békefenntartó erők felvonultatásáig terjednek. A konfliktusok, háborúk megelőzése érdekében az ENSZ igyekszik megszüntetni a kiváltó társadalmi és gazdasági okokat. A megelőzésnek sok lehetősége van: magában foglalja a korai figyelmeztetést, a diplomáciát, a leszerelést, a megelőző katonai felvonulást és a szankciók alkalmazását, amikor szükséges.

Diplomáciai és vitaközpontként az ENSZ lehetőséget kínál a viták békés rendezésére, még mielőtt a konfliktusok kiéleződtek volna, nemzetközi krízishelyzet esetén pedig a feszültség csökkentésének és a tárgyalások elkezdésének központjaként működik. Békeépítő tevékenységének gyakran része konfliktus utáni helyzetekben a fegyverek összegyűjtésének és megsemmisítésének felügyelete, és a korábbi harcosok civil társadalomba történő visszailleszkedésének megkönnyítése.<sup>3</sup>

## A békefenntartás

Az ENSZ békefenntartó tevékenységének nemzetközi jogi alapjait az ENSZ Alapokmánya fogalmazza meg. Ugyancsak az Alapokmány rögzíti a szuverenitás és a be nem avatkozás alapelveit, a tagállamokat a viták békés rendezésére történő felszólítás kötelezettségét.

A békefenntartó műveletek ügyében, amelyek költségvetéséről a Közgyűlés szavaz, a Biztonsági Tanács hoz döntéseket.<sup>4</sup> A főtitkár ajánlásai és az általa

<sup>1</sup> A meghirdetett elvek a békefenntartás új korszakát, annak harmadik generációját is jelentik. Az első generációs elvek a feleket elválasztó hagyományos megfigyelői feladatokat jelentették. Az elvek második generációja az államok közötti konfliktus helyett – multifunkcionális tevékenységet gyakorolva – áthelyezte a hangsúlyt a belső polgárháborús helyzetekre. A korábbi gyakorlattal ellentétben a harmadik generáció már a kényszerítő tevékenységet (például a volt Jugoszlávia esetében) is magába foglalja. Ennek oka, hogy az új típusú konfliktusok komplexebbé váltak, amely a missziók komplexebbé válásához vezetett.

<sup>2</sup> Erre került sor például Szomáliában, Angolában és az ex-Jugoszláviában is.

<sup>3</sup> Kevesen tudnak a koszovói válság idején történt fegyvermegsemmisítés magyar vonatkozásáról. A HM CURRUS Zrt. nemzetközi elismerést kiváltva hajtotta végre ezt a feladatot. Hazai szemszögből is kuriózum volt ez a művelet, hiszen annak megszervezése, végrehajtása vállalkozási alapon történt.

<sup>4</sup> A Biztonsági Tanács vétőjoggal is rendelkező állandó tagjai: az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyság, Franciaország, Kína és az Orosz Föderáció.

szolgáltatott pénzügyi információk alapján ez a testület dönt a műveletek mandátumáról, méretéről, hatásköréről és időtartamáról.<sup>5</sup> A Biztonsági Tanács egyetértésével a főtitkár nevezi ki a misszióvezetőt, valamint katonai parancsnokot vagy katonai főmegfigyelőt. A misszióvezető vagy a különmegbízott a főtitkárnak tesz jelentést, aki pedig a Biztonsági Tanácsot tájékoztatja.

A kormányok önkéntes alapon ajánlanak katonai és polgári rendőrségi személyzetet a békefenntartó műveletekhez, minden esetben külön-külön. Egyéb tekintetben minden kormány megtartja saját emberei felett a végső felügyelet jogát. A nemzeti kontingensek saját parancsnokuk alatt szolgálnak, és nemzeti egyenruhát viselnek. A kék sisak vagy sapka (barett) és az ENSZ-kitűző azonosítja az ENSZ-békefenntartókat.

A hidegháború időszakában a békefenntartó missziók egy része "tradicionális" jellegű volt: azok többnyire oknyomozó, megfigyelő céllal, a felek közötti tűzszünet ellenőrzésére jöttek létre. A béke-kikényszerítő missziókban az alacsony szintű katonai jelenlét leginkább a humanitárius szállítmányok védelmére, célba juttatására, a konfliktusos országok segítésére szorítkozott.

Az ENSZ békefenntartó erői a világ számos pontján teljesítettek és teljesítenek szolgálatot.<sup>6</sup> A Biztonsági Tanács öt állandó tagja az ENSZ békefenntartásban

<sup>5</sup> A Biztonsági Tanács határozza meg a békefenntartók feladatait, alkalmazkodva az adott szituációhoz. Ennek megfelelően a békefenntartók felügyelhetik a tűzszünet betartását, alakíthatnak ütközőzónát, segíthetnek a korábbi ellenfeleknek a békeegyezmény megvalósításában, védhetik a humanitárius segélyek szállítását, segíthetnek a korábbi harcosok leszerelésében és a normális élethez való visszatérésben, aknamentesítő programokat indíthatnak, felügyelhetik vagy levezényelhetik a választásokat, kiképezhetik a polgári rendőrséget és felügyelhetik az emberi jogok betartását.

<sup>6</sup> Néhány példa a teljesség igénye nélkül:

- Arab-izraeli konfliktus (Palesztina), UNTSO: 1948 óta az egykori fronton ellenőrzik a fegyverszünet betartását. Ez volt az ENSZ első békefenntartó missziója.
- India-Pakisztán, UNMOGIP: 1949 óta ellenőrzik a két ország tűzszüneti megállapodásait.
- Ciprus, UNFICYP: 1964 óta ütközőzónát képeznek a ciprusi görögök, illetve ciprusi és a szárazföldről átdobott török erők közt.
- Golan-fennsík, UNDOF: ellenőrzik az 1973-as tűzszünet vonalát, elválasztják egymástól a szemben álló izraeli és arab erőket.
- Libanon, UNIFIL: 1978-tól ellenőrizték az izraeli erők kivonását Dél-Libanonból, jelenleg a libanoni állami szuverenitás épségét felügyelik a térségben.
- Salvador, ONUSAL: 1991-től ellenőrzik a polgárháborút lezáró békét.
- Irak-Kuwait, UNIKOM: 1991-től ellenőrzik az öbölháborút lezáró tűzszünetet.
- Angola, UNAWEM II.: 1991 óta a polgárháborút lezáró megállapodás betartását, a szemben álló felek fegyvereinek leadását ellenőrzik, és részt vettek az őszi választások lebonyolításában.
- Jugoszlávia, UNPROFOR: 1992 nyarának kezdetétől ellenőrzik Belgrád erőinek kivonását Horvátországból, felügyelik a horvát gárdisták lefegyverzését, a segélyszállítmányok eljuttatását Bosznia-Hercegovinába.
- Nyugat-Szahara, MINURSO: 1991-től népszavazást készítenek elő Nyugat-Szahara szuverenitásáról vagy csatlakozásáról Marokkóhoz.
- Kambodzsa, UNTAC: 1992-től lefegyverzik a polgárháborús feleket, megszervezik a szabad választásokat.
- Koszovó, UNMIK: 1999. júniustól az ENSZ Ideiglenes Adminisztrációs Missziója.
- Kongó, MONUC: 1999. novembertől az ENSZ Megfigyelő Missziója a Kongói Demokratikus Köztársaságban.
- Etiópia és Eritrea, UNMEE: 2000. júliustól az ENSZ Missziója Etiópiában és Eritreában.
- Libéria, UNMIL: 2003. szeptembertől az ENSZ Libériai Missziója.
- Elefántcsontpart, UNOCI: 2004. áprilistól az ENSZ Elefántcsontparti Művelete.
- Szudán, UNMIS: 2005. márciustól az ENSZ Szudáni Missziója.
- Burundi, ONUB: 2004. június - 2006. december, az ENSZ Burundi Művelete)

résztevő állományának csupán öt százalékát adja (holott ezen országok rendelkeznek a missziókban való részvételhez elengedhetetlen anyagi háttérrel, katonai képességekkel és felkészültséggel). Az ilyen típusú műveletekben részttevő fő csapatküldő országok: Pakisztán, Banglades, India, Nigéria és Nepál.

A hidegháború elmúltát követő új korszak határváltozásokkal, országok szétesésével járt együtt. Az átfogó békefenntartó műveletek koordinálására az ENSZ 1992-ben létrehozta békefenntartásért felelős részlegét (Department of Peacekeeping Operations – DPKO).

A kilencvenes évek derekán bekövetkezett kudarcok (a srebrenicai vérengzés Bosznia–Hercegovinában, Szomália stb.) a világszervezetet békefenntartó stratégiájának átgondolására késztettek. 2000-ben nemzetközi szakértőkből álló csoport készített jelentést az ENSZ békefenntartó stratégiájáról. Az ún. Brahimi-jelentés ajánlásai alapján bővítették a DPKO jogosítványait, és fokozatosan növelték a békefenntartó műveletekben részttevő katonák számát. A szűkebben vett békefenntartás, béketeremtés mellett egyre nagyobb hangsúlyt helyeznek a konfliktus-megelőzés kérdésére is.

Az ENSZ békefenntartó tevékenysége több kritikát is kapott az elmúlt két évtizedben. 1990 óta négyszeresére nőtt a – legtöbb esetben békefenntartásokkal összefüggő – közbeszerzések összértéke az ENSZ Titkárság költségvetésében. Ezzel párhuzamosan az ENSZ belső ellenőrzése több esetben korrupciót és a pénzek nem megfelelő kezelését tárta fel. A békefenntartó missziók személyzetének toborzása sokszor együtt jár a csapat-hozzájárulások kiszámíthatatlanságával.

A világszervezet hatékonysága tagállamainak politikai akaratától függ, amelyek eldöntik, hogy adott esetben az ENSZ beavatkozik-e, ha igen, mikor, hol és milyen akciót hajt végre a konfliktus befejezése érdekében.<sup>7</sup>

### **Magyar részvétel békefenntartásban<sup>8</sup>**

A magyar békefenntartó szerepvállalás a 19. század végéig nyúlik vissza. Az Osztrák–Magyar Monarchia közös hadseregének tagjaiként magyar katonák a világ számos pontján igyekeztek megakadályozni a konfliktusok eszkalációját: békefenntartói feladatot láttak el 1897-ben Kréta szigetén, részt vettek a kínai boxerlázadás (1901) utáni helyzet normalizálásában, óvták a békét Koszovóban (1902–1907) és Albániában (1902–1914). A második világháború után, 1973–75

---

• Kelet-Timor, UNMIT: 2006. augusztustól az ENSZ Integrált Missziója Kelet-Timorban.

• Darfur, UNAMID: 2007. júliustól az Afrikai Unió és ENSZ Hibrid Művelete.

<sup>7</sup> A békefenntartó akciók kezdeményezése történhet a Biztonsági Tanács által (például tűzszünet ellenőrzése céljából az arab-izraeli háborúk esetén), a konfliktusban álló felek kérésére (pl. India és Pakisztán konfliktusa, vagy a ciprusi görög-török viszály kirobbanása során), illetve harmadik fél kérésére. William Durch szerint az akciók sikerét nagymértékben befolyásolta a szemben álló felek együttműködési készsége és a nagyhatalmak támogatása.

<sup>8</sup> A Magyar Honvédség egyik legfontosabb és egyben legsikeresebb tevékenysége a béketámogató műveletekben való részvételünk, amely – a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájának szellemében – különböző szervezetek (NATO, EU, ENSZ, MFO) égisze alatt történik. A Magyar Honvédség 14 misszióban, 13 országban, a kormány által előírt 1000 fős ambíciószinttel teljesít szolgálatot. A létszámokból egyértelműen látható, hogy részvételünk nagyobb részt (72%) a NATO vezetésű műveletekre koncentrálódik, ugyanakkor az EU (15%) és az ENSZ (10%) missziókban is a képviselőnk jelentősnek mondható (forrás: Tömböl László, ZMNE, 2009. 06. 03.).

között egy 750 fős magyar kontingens tevékenykedett a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság égisze alatt Dél-Vietnamban.

A rendszerváltás után a Magyar Honvédség kezdetben ENSZ-felhatalmazással katonai megfigyelőket, néhány fős csoportokat küldött Afrika (Angola, Uganda, Mozambik) és a Közel-Kelet (Irak, Kuvait) válsággócaiba. Négyfős megfigyelő csoporttal kapcsolódott be 1993-ban a ciprusi békét garantáló ENSZ-misszióba.

Az első "igazi" magyar ENSZ-békefenntartók (116 fő) 1995-ben, a ciprusi misszióban (UNFICYP), az osztrák–magyar–szlovén békefenntartó zászlóalj magyar századának tagjaiként kezdték el tevékenységüket. 1995 óta az egyiptomi és izraeli fegyveres erők elválasztásából is kivesszük részünket a Sínai-félszigeten. 1999 nyarán újabb helyszín: Koszovó következett. A feladatokat itt a Magyar Honvédség Őr- és Biztosító Zászlóalja látja el a KFOR keretében. 2004 júliusától pedig az afganisztáni békefenntartó műveletekben is jelen vagyunk az ISAF részeként. Meg kell még említeni a körülbelül 300 főnyi boszniai magyar SFOR-kötéléket is. Amerikai kérésre 2003-tól a Magyar Honvédség az iraki béke fenntartásából is kivette részét. További érintett államok: Kambodzsa (129 fegyvertelen magyar rendőr), Grúzia (7 fő), Macedónia (40 főnyi őrző-védő egység).

	<b>Művelet megnevezése</b>	<b>Hely</b>	<b>Részvétel ideje</b>
<b>Katonai erők részvétele</b>			
<b>1</b>	UNIIMOG	Irán-Irak	1988-1991
<b>2</b>	ENSZ Főtitkár Különleges Iraki Iroda	Irak	1991
<b>3</b>	UNIKOM	Irak-Kuvait	1991-2003
<b>4</b>	UNAVEM / MONUA	Angola	1991-1999
<b>5</b>	UNOMOZ	Mozambik	1993-1994
<b>6</b>	UNOMIL	Libéria	1993
<b>7</b>	UNOMIR / UNOMUR	Uganda-Ruanda	1993-1994
<b>8</b>	UNOMIG	Grúzia	1994-2009
<b>9</b>	UNMOT	Tádzsikisztán	1995
<b>10</b>	UNFICYP	Ciprus	1995-folyamatos
<b>11</b>	UNMIK	Koszovó	1999-2009
<b>12</b>	MINURSO	Nyugat-Szahara	1999-folyamatos
<b>13</b>	UNMOGIP	India-Pakisztán	1999-2000
<b>14</b>	UNSCON	Irak	2002-2003
<b>15</b>	UNIFIL	Libanon	2006-folyamatos
<b>Rendvédelmi erők részvétele</b>			
<b>16</b>	UNTAG	Namíbia	1989-1990

17	UNTAC	Kambodzsa	1992-1993
18	ONUMOZ	Mozambik	1994
29	UNAVEM	Angola	1994-1999
20	MINURSO	Nyugat-Szahara	1995-1996
21	UNMIBH	Bosznia- Hercegovina	1996-2003
22	UNMIK	Koszovó	1999-2008
23	UNTOP	Tádzsikisztán	2008
24	UNOMIG	Grúzia	2004-2005
25	ENSZ DPKO	New York	2002-2010

**Magyar katonai és rendvédelmi erők ENSZ-műveletekben**

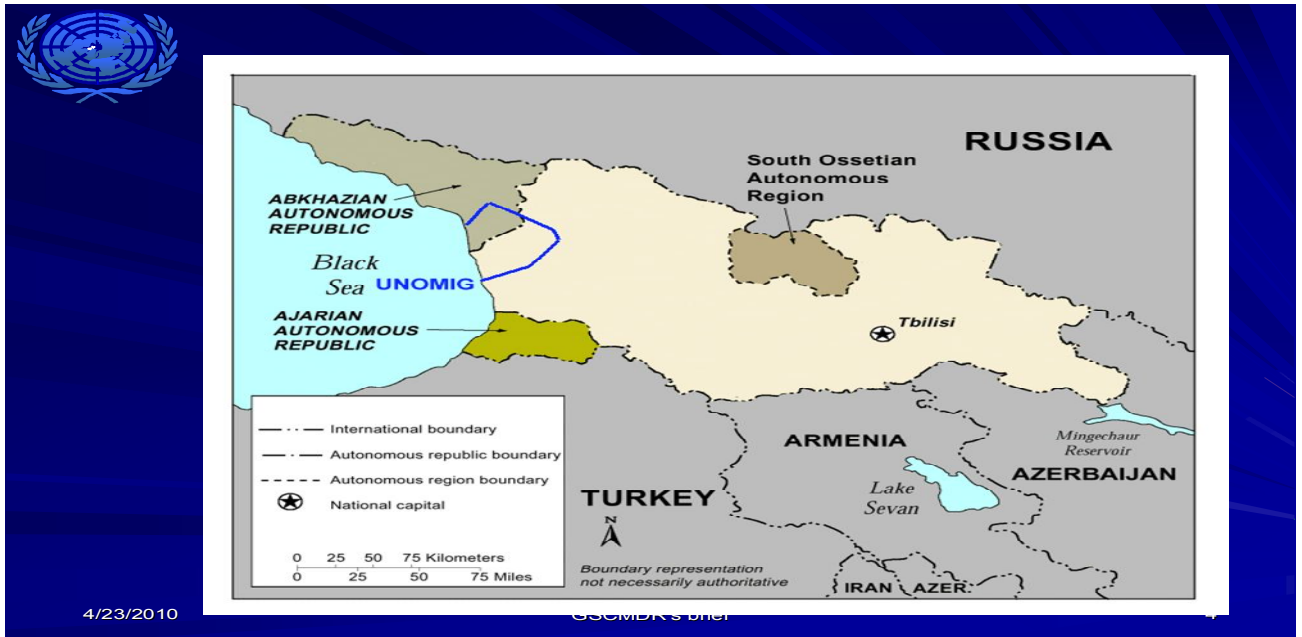
Forrás: HM, IRM (2009. november)

Békefenntartóink jelenleg is több, az ENSZ, az EBESZ, a NATO és az EU által vezetett misszióban teljesítenek szolgálatot. 2006 júliusában a világ 14 országában, 28 misszióban összesen 941 magyar békefenntartó szolgált. A felsoroltakból személyes élményem alapján szeretném kiemelni a grúziai magyar szerepvállalást.

**Az ENSZ Grúziai Megfigyelő Küldetése**

1992-ben háború robbant ki a grúzok és abházok között. 1993. július 27-én a szembenálló felek, orosz közvetítéssel, tűzszüneti megállapodást írtak alá Szocsiban.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1993. augusztus 24-én kelt 858. számú határozatával létrehozta az ENSZ Grúziai Megfigyelő Küldetés (United Nations Observer Mission in Georgia – UNOMIG) misszióját, amelyben 23 nemzet részvételével 131 katonai megfigyelő – köztük 7 magyar katona – és 20 rendőrségi járőr teljesített szolgálatot. A misszió feladatai: a tűzszüneti egyezmény betartatása, a fegyverzetmentes övezetre és a nehézfegyverekre vonatkozó korlátozó rendszabályok betartatása, a biztonsági zónában történő fegyveres csapatmozgások megfigyelése és jelentése, részvétel a különböző egyezmények megsértésének kivizsgálásában, a humanitárius szervezetek működésének segítése.



**Grúzia az autonóm területekkel, az UNOMIG elhelyezkedésével**  
(Forrás: Székely György mk. alezredes, Gali szektorparancsnok)

Érdeemes lenne bővebben vizsgálni a 2008. augusztus 8–12. között zajló ötnapos háborúban való magyar szerepvállalást, mert számos tanulsággal járó, feldolgozásra érdemes események zajlottak a térségben. A magyar katonák – miközben megfigyeltek, kivizsgáltak eseményeket a legjelentősebb fegyveres összetűzések színhelyén és közvetítettek a szemben álló felek között – nemzetközileg és a szembenállók által is elismerten végezték munkájukat. Sajnos idehaza kisebb figyelem kísérte tevékenységüket.

Számomra a Gali-szektor nemzetközi csoportjának parancsnokával, Székely György mérnök alezreddessel folytatott beszélgetés talán legfontosabb tanulsága: ebben a háborúban a szembenálló feleket nem lehetett igazakra és hamisakra bontani, mindegyik szembenállónak volt igazsága és bűne is.



**A Gali-szektor ENSZ-megfigyelőinek csoportképe**  
(Forrás: Székely György mk. alezredes, Gali szektorparancsnok)

\* \* \*

Amint az előbbiekből kitűnik, Magyarország határozottan elkötelezte magát a nemzetközi szerepvállalásra és aktívan közreműködik a különféle békeműveletekben. A missziós szerepvállalás biztonságpolitikai megítéléséről, mértékéről, jellegéről, helyéről azonban – bár kevésbé publikusan – komoly szakmai viták zajlanak napjainkban.

A *haderő missziós jellegű fejlesztését támogatók* megítélése szerint a Magyar Honvédségnek elsősorban nemzetközi békeműveletekre szakosodott, mindinkább professzionális önkéntes haderővé kell válnia, amelynek hajtóereje egyértelműen a külföldi missziós tevékenység. Az elmúlt években e felfogásnak megfelelően került előtérbe a haderőben az új missziós képességek (könnyűlövész erők, CIMIC, PSYOPS stb.) fejlesztése, illetve kialakítása, azok nemzetközi békeműveletekben történő tesztelése.

A *missziós szerepvállalás ellenzői* úgy vélik, hogy biztonságpolitikai megfontolások alapján kockázatos, más tagállamok gyakorlatával ellentétes, gazdaságilag pedig kifejezetten káros egyre fokozódó szerepvállalással távoli térségekben fegyveres konfliktusokba, sokak által megnyerhetetlennek minősített háborúkba keveredni. Az ország jelen gazdasági helyzetben arányos szereposztást tartanak célravezetőnek az országvédelem és a missziók között.

A magam részéről célszerűnek tartanám – akár egy értekezés erejéig – elemezni a két különböző álláspontot, amelyek szorosan kapcsolódnak a nemzetközi



szervezetekben, békeműveletekben történő magyar szerepvállalásokhoz, az ország gazdasági helyzetéhez és szűkös lehetőségeihez.

## **IRODALOM**

Blahó András–Prandler Árpád: Nemzetközi szervezetek és intézmények. Aula Kiadó, 2005

Matus János: A jövő árnyéka. Pesti Csoport Kiadó, Budapest, 2005

A stratégia a modern korban. Bevezetés a stratégiai tanulmányokba. (Szerk. Tálás Péter). Zrínyi Kiadó, 2005.

Szenes Zoltán előadása a Kihívások és korlátok című, 2006. június 8–10. között Grazban tartott nemzetközi konferencián (angol nyelvű előadás)

Tömböl László vezérezredes 2009. 6. 3-án tartott tájékoztatója a ZMNE vezérkari tanfolyamán

Interjú Székely György mérnök alezredessel a grúziai tapasztalatokról

Szalai Petra: A 2008. évi orosz-grúz háború. Biztonságpolitikai hatások, következmények. Honvédségi Szemle, 2010. november